

Nadezhda Stalyanova
Sofia University St. Kliment Ohridski
[nadezhda_stalyanova@slav.uni-sofia.bg]
ORCID ID:0000-0002-8271-0078

The Life and Work of Dr. Albert Long in the Context of the Bulgarian Revival

Abstract: *The monograph aims at the systematization and study of the preserved literary and written heritage of Dr. Albert Long. Separate chapters present his literary activities, an analysis of his conceptions of language, the reception of his translations and other writings, his activities as a publicist. Letters and documents trace his activities as a public figure and philanthropist. All this is considered in the essential context of his missionary and educational work. The monograph demonstrates a range of research methods - descriptive, comparative, historical-literary, and at times cultural studies - that help to contextualize the contributions of A. Long in the literary and cultural life of the Bulgarians in the second half of the 19th century.*

Keywords: *missionary; translation; Bible; journalism; Bulgarian Revival; Robert College.*

Надежда Сталянова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Животът и дейността на д-р Албърт Лонг в контекста на Българското възраждане

Пилева Мария. Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите. София 2023. Издателски център „Боян Пенев“, ISBN 978-619-7372-69-4, 544 с.

Монографията на Мария Пилева „Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите“ е посветена на една фигура, изключително разнородна

като дейност, интереси, посвещение и експертиза. Книгата представя първото мащабно научно изследване на многоликия д-р Лонг – публицист, преводач, лингвист, общественик, издател, историк и учен по естествени науки, университетски преподавател и преди всичко мисионер. Същевременно той е участник в българското културно-просветно дело, движението за църковна независимост и борбата за политическо и национално освобождение на българите през 19 век. Научният анализ на тази изключително богата палитра от дейности, осъществен чрез систематизиране на колосален брой източници, Мария Пилева поднася с характерната си научна и лична скромност, напомняща за скромността на самия Албърт Лонг, описана в нейната книга. Монографията „Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите“ има своя предистория в научните търсения на Мария Пилева. В предишната си монография „Бунт, надежда, изкупление“ (Пилева 2018), която печели наградата на Съюза на българските преводачи за ярки постижения в областта на теорията, историята и критиката на превода за 2018 г., Мария Пилева засяга темата за художествените преводи на д-р Лонг.

Животът и многоаспектната дейност на А. Лонг са тенденциозно омаловажавани и маргинализирани в продължение на десетилетия. Почти непознати до наши дни за науката (история, лингвистика, транслатология) остават неговите преводи, статии и писма, заклеени заради мисионерската му дейност. А „ако се съизмерят нападите срещу протестантските мисионери и недооценката на тяхната дейност с документираните през годините ползи от работата им, изразени в преведените и отпечатаните десетки книги с внушителен тираж, включително Библията, в издадените вестници и списания, в подпомогнатите в тяхната възрожденска дейност български творци и общественици, в построените училища, църкви, болници – ясно проличава превесът на създаденото“ (Пилева 2023, с. 15). М. Пилева консистентно работи в посока хронологичен и фактологичен анализ на приноса на А. Лонг към църковното, просветното и революционното движение в България през 19 век.

Монографията има за цел систематизация и изследване на запазеното литературно и писмено наследство на д-р А. Лонг. В отделни глави са представени литературната му дейност, анализ на схващанията му за езика, рецепцията на преводите и другите му трудове, дейността му като публицист, в писма и документи се проследява дейността му на общественик и филантроп. Всичко

това е разгледано в съществения контекст на мисионерската и просветната му работа. В монографията е демонстриран комплекс от изследователски методи – описателен, сравнителен, историко-литературен, а на места културологичен, които спомагат за изграждане на контекста на приноса на А. Лонг в литературния и в културния живот на българите през втората половина на XIX в. Документите, с които М. Пилева работи, са оригинални и преводни текстове на д-р Лонг, преведените брошури, разкази, повести, стихове и роман (представени хронологично), както и многобройни косвени източници – писмата на д-р Лонг от втората половина на XIX век. Тук трябва да отбележим особено приносния момент в изследването, а именно – писмата, издирени от авторката в най-разнообразни архиви от Европа и Америка.

Разглеждайки книжовното дело на А. Лонг, М. Пилева представя неговата работа като лингвист и преводач, автор на нравоучителна и религиозна книжнина и на художествена литература. Анализирани са неговите преводи на трактати и брошури, разкази и повести, с особено внимание към превода му на световноизвестния роман на Джон Бъниан „Пътешественикът“. Важна част в книгата е анализът на съдържанието на сп. „Зорница“ за времето, когато Лонг е главен редактор (1864–1871), като са открити уводните статии, преводните и някои авторски текстове, както и идеите на Лонг за състоянието на българската литература и образование.

Особен акцент в изданието се поставя върху основополагащата роля на А. Лонг за библейското дело в България и сформирането на „Преводаческата комисия“ с цел превеждане на Библията на български език.

Монографията проследява в детайли работата на А. Лонг в Робърт колеж, като обръща внимание и на ангажираността му с български ученици (тяхното привличане и подпомагане). Също така са описани някои обществени прояви на д-р Лонг, представени са по-малко известни факти от негови спомени за книжовници, политици, общественици. В монографията се осмисля и историческата роля на протестантските мисионери след Априлското въстание и неговото потушаване – аспект от историята на България, пренебрегван досега.

Впечатляващ е обемът архивни материали, с които се е запознала Мария Пилева. Тя целенасочено и професионално ги интерпретира, за да „сглоби пъзела“ от многоаспектната дейност на

д-р А. Лонг и изключително важната му роля за Българското възраждане. Монографията „Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите“ е изследване, изключително любопитно за историци, филолози, хуманитаристи, отдаващо дължимото на незаслужено маргинализирана личност и не на последно място – на човек, силно обичащ България.

Благодарности: Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01

Библиография:

Пилева. М. (2023). Мисията на д-р Албърт Лонг сред българите. Издателски център „Боян Пенев“, 2023. [Pileva. M. (2023). Misiyata na d-r Albart Long sred balgarite. Izdatelski tsentar „Boyan Penev“, 2023].

Пилева. М. (2018). Бунт. Надежда. Изкупление (Англезичните преводи от българския XIX). Кралица Маб, 2018 [Pileva. M. (2018). Bunt. Nadezhda. Izkuplenie (Angloezichnite prevodi ot balgarskia XIX). Kralitsa Mab, 2018].